

GEBĖJIMŲ IR KOMPETENCIJŲ PLĖTRA BEI INOVATYVI PEDAGOGIKA

/detalus tematinis pranešimas/

Parengta pagal Europos profesinio mokymo plėtotės centro (CEDEFOP) struktūrą

© Profesinio mokymo metodikos centras, 2007

Turinys

1. Gebėjimų poreikio prognozavimas	3
1.1. Politinės nuostatos gebėjimų poreikio prognozavimo srityje.....	3
1.2. Teisinė, administracinė, institucinė sistema	4
1.3. Metodai, būdai, praktika ir priemonės	4
1.4. Partnerystės plėtra ir informavimas	5
1.5. Gebėjimų poreikio prognozavimo finansavimas	6
2. Kvalifikacijų plėtra	7
2.1. Politinės nuostatos kvalifikacijų plėtros srityje.....	7
2.2. Teisinė, administracinė, institucinė sistema	8
2.3. Metodai, būdai, praktika ir priemonės	8
2.4. Partnerystės plėtra ir informavimas	9
2.5. Kvalifikacijų plėtros finansavimas	10
3. Inovatyvi pedagogika.....	11
3.1. Politinės nuostatos inovatyvios pedagogikos srityje	11
3.2. Teisinė, administracinė, institucinė sistema	12
3.3. Inovatyvios pedagogikos taikymas	13
3.3.1. E. mokymas profesiniame rengime.....	13
3.3.2. Įgyvendinimo kliūtys	14
3.4. Partnerystės plėtra ir informavimas	14
3.5. Inovatyvios pedagogikos finansavimas.....	14
4. Inovacijos profesijos mokytojų rengime	15
5. Inovacijos vertinime	17
5.1. Inovacijos vertinime ir kokybės stebėsenoje	17
6. Inovacijos profesiniame orientavime	18
7. Europinė ir tarptautinė dimensijos	19
7.1. Profesinio mokymo turinio (curriculum) europizacija	19
8. Informacijos šaltiniai	20
Priedai	22

1. GEBĖJIMŲ POREIKIO PROGNOZAVIMAS

LR Švietimo įstatyme (nauja redakcija priimta 2003 m.) **kompetencija** apibrėžta kaip „mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma“.

Gebėjimai nėra apibrėžti teisiniuose dokumentuose. Dažniausiai naudojamas šis gebėjimų apibrėžimas:

Gebėjimas – mokymosi/studijų išdavoje išlavintas atitinkamas gabumas, tam tikrų intelektualinio ir/ar fizinio pobūdžio veiksmų atlikimas konkrečioje veiklos srityje. (*Laužackas R., (2005) Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU, p. 13*).

Gebėjimų poreikiai įvertinami kuriant profesinio rengimo standartus, profesinio mokymo programas, atliekant sektorių tyrimus bei rengiant darbo rinkos prognozes.

Profesinio rengimo standartai yra pagrindas rengiant profesinio mokymo programas bei vertinant mokinių ir studentų pasiekimus. Pirmieji profesinio rengimo standartai buvo parengti 1999 m. 2006 m. įteisintų standartų buvo 86. Nuo 2005 m. su Europos socialinio fondo parama įgyvendinamo projekto „Nacionalinės profesinio rengimo standartų sistemos plėtra“ metu numatoma parengti dar 100 standartų. Profesinio rengimo standartai rengiami remiantis darbo rinkos analize ir glaudžiai bendradarbiaujant su darbdaviais (plačiau žr. 2).

Nuo 1990 m. mokymo **programų** rengimas yra deleguotas profesinio rengimo teikėjams. Programa rengiama pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus bendruosius reikalavimus ir profesinio rengimo standartus. Standartizuota programos dalis (profesinės veiklos sritys, kompetencijos ir mokymo tikslai) yra automatiškai perkeliama iš atitinkamo profesinio rengimo standarto. Programa gali būti papildyta kompetencijomis, kurios atliepia vietos poreikius.

Sektorių tyrimai skirti įvertinti mokymo ir iš dalies gebėjimų poreikius penkeriems metams. Siekiant užtikrinti tyrimo rezultatų palyginamumą tarp ekonominių sektorių šalyje bei tarptautiniu mastu, visų ūkio sektorių (šakų) analizei taikoma vieninga metodologija. Pirmasis toks tyrimas, skirtas mažmeninės prekybos sektoriui, buvo atliktas 1999–2000 metais. Tačiau tokie tyrimai kol kas netapo sisteminiiais – iki 2006 m. ištirti buvo tik dar 3 sektoriai: informacinių technologijų, viešbučių ir restoranų bei mechanikos ir elektronikos. Be to, tyrimuose gauti gebėjimų prognozavimo rezultatai kol kas nėra pakankamai plačiai panaudojami.

Darbo rinkos prognozės rengiamos remiantis ekonominių ir demografinių rodiklių analize bei

darbdavių apklausomis. Gautų rezultatų pagrindų nustatomas profesinio mokymo poreikis vieneriems metams bei sudaromas „Isidarinimo galimybių barometras“. Ši veikla Lietuvoje sistemiskai vykdoma nuo 1995 m.

1.1. Politinės nuostatos gebėjimų poreikio prognozavimo srityje

Lietuvos švietimo politikos principuose glaudžiai integruojami Europos Sąjungos siekiai bei nacionalinės ilgalaikės valstybės raidos nuostatos. Gebėjimų poreikio prognozavimas politikoje užtikrinamas žinių visuomenės, saugios visuomenės ir konkurencingos ekonomikos siekiamybe. Gebėjimų poreikio prognozavimui skirtos veiklos įtrauktos į 2005 m. LR Vyriausybės patvirtintą „Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą“. Joje numatyta „kasmet vykdyti darbo rinkos poreikių prognozę“ ir iki 2007 m. pabaigos „parengti, patvirtinti ir įdiegti kvalifikacijų poreikio darbo rinkoje vidutinės trukmės prognozavimo metodiką“. Nuostatos vykdyti gebėjimų poreikio prognozę taip pat yra įteisintos 2006 m. priimtame LR Užimtumo rėmimo įstatyme.

Gebėjimų poreikio prognozavimas **nacionaliniu lygmeniu** vykdomas perimant užsienio valstybių gerąją patirtį. Taip darbo rinkos prognozės atliekamos pagal metodologiją parengtą kartu su Švedijos nacionalinės darbo rinkos ekspertais. Sektorinių tyrimų metodologija parengta kartu su patyrusiais Airijos ekspertais. Minėti tyrimai užtikrina mokyklų teikiamų kvalifikacijų ir jų paklausos darbo rinkoje nuolatinį derinimą. Nuo 2002–2003 mokslo metų profesinio mokymo programų turinio formavimas kompetencijų bei mokymosi tikslų pagrindu įgyvendina naujas turinio formavimo politikos nuostatas. Socialinė partnerystė yra užtikrinama inicijuojant profesinio rengimo standartų rengimą bei nustatant kompetencijas. Socialiniai partneriai (Pramonės, prekybos ir amatų rūmai, darbdaviai, profesinės sąjungos) dalyvauja atliekant rengiamų standartų ekspertizę.

Stiprinant **regioninio lygmens** atsakomybę už profesinį mokymą (iš dalies ir gebėjimų nustatymą) apskrities viršininkas dalyvauja planuojant asmenų priėmimą į apskrityje vykdomas profesinio mokymo programas. Socialiniai partneriai (regioniniai Pramonės, prekybos ir amatų rūmai, Žemės ūkio rūmai) vykdo kvalifikacinius egzaminus. Pirminio profesinio mokymo programos yra rengiamos tikrai suderinus su regiono lygmens darbdavių organizacijomis arba joms pasiūlius. Regioniniu mastu vykdomos darbdavių apklausos, kurių rezultatai yra naudojami nacionalinėms darbo rinkos prognozėms bei rengiant mokymo programas.

Vietos lygmens gebėjimų poreikis atspindimas įtraukiant į programas papildomas kompetencijas. Mokymo teikėjai numato dalykų programas, mokymo planus ir mokymo proceso grafiką, kuriais realizuojamos atitinkamos programos. Mokymo teikėjams yra suteikiama galimybė

savarankiškai keisti dalykų apimtį programoje iki 10 proc. Atsakomybė už profesinio mokymo kokybę yra deleguota teikėjams.

Nacionalinės politikos gebėjimų poreikio prognozavimo srityje stiprybės ir silpnybės

Stiprybės:

- Profesinio rengimo turinys yra grindžiamas kompetencijomis.
- Glaudus švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų bendradarbiavimas prognozuojant gebėjimų poreikį. Vienas iš šio bendradarbiavimo rezultatų – stabiliai funkcionuojantis Studijų ir mokymo programų registras.
- Sukaupta nemaža patirtis prognozuojant gebėjimų poreikį.

Silpnybės:

- Gebėjimų stebėsenos sistema yra nepakankamai išplėtotą.
- Nepakankami žmonių išteklių stebint, tiriant ir analizuojant gebėjimus.
- Gebėjimų prognozavimo rezultatai nepakankamai taikomi praktikoje.

1.2. Teisinė, administracinė, institucinė sistema

Gebėjimų poreikio prognozavimą apibrėžia šie teisiniai aktai:

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos (2003 m.) nusako Lietuvos švietimo plėtotės tikslus bei priemones jiems įgyvendinti, apibrėžia pagrindinius kiekybinius ir kokybinius siekinius. Dokumentas numato, kad nuosekliai pereinama prie naujos turinio formavimo politikos, orientuotos į dabarties žmogui būtinų kompetencijų suteikimą, grindžiamos ne tiek žinių perteikimu ir perėmimu, kiek jų analize, kritišku vertinimu ir praktiniu naudojimu.

LR Švietimo įstatymas (nauja redakcija priimta 2003 m.) – bendrasis („skėtinis“) švietimą Lietuvoje reglamentuojantis įstatymas, kuris nustato švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, sandarą bei valstybės įsipareigojimus švietimo srityje. Įstatymas įteisina švietimo būklės ir kaitos analizę, vertinimą ir prognozavimą bei apibrėžia „kompetencijos“ ir „kvalifikacijos“ sąvokas.

LR Profesinio mokymo įstatymas (nauja redakcija priimta 2007 m.) nustato profesinio mokymo sistemos sandarą, reglamentuoja mokymo organizavimą ir jo valdymą, finansavimo principus. Įstatymas numato, kad profesinio mokymo programa turi atitikti kvalifikaciją aprašantį profesinį standartą ar atitinkamą profesinio rengimo standartą.

LR Užimtumo rėmimo įstatymas (2006 m.) nustato ieškančių darbo asmenų užimtumo rėmimo sistemos teisinius pagrindus, jo tikslą, uždavinius, užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų funkcijas, užimtumo rėmimo priemones ir jų įgyvendinimo organizavimą bei finansavimą. Šis įstatymas numato padėties darbo rinkoje vertinimą ir darbo rinkos prognozes. Jame nurodoma, kokių informacijos šaltinių pagrindu rengiama prognozė, kas ją atlieka bei kur taikomi jos rezultatai.

Profesinio rengimo standarto struktūros aprašas (2003 m.) nustato standarto struktūrą, kurią sudaro rekvizitai ir turinys. Standarto turinį sudaro: trumpas profesinės veiklos aprašymas, profesijos tikslas, veiklos sritys, kompetencijos, kompetencijų ribos, mokymo (studijų) tikslai, kompetencijų vertinimas, svarbiausi bendrieji gebėjimai, baigiamasis kvalifikacijos vertinimas.

Profesinio rengimo standartų rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo nuostatai (2003 m.) reglamentuoja standarto rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo tvarką. Jie apibrėžia profesinio rengimo standartą kaip valstybiniu lygmeniu įteisintą dokumentą, kuriuo remiantis profesinio rengimo institucijos kuria mokymo (studijų) programas. Dokumentas nustato socialinių partnerių funkcijas. Nuostatai numato, kad pasiūlymus standartams rengti gali teikti bet kuris juridinis ar fizinis asmuo. Pasiūlymuose turi būti nurodytos specialistų poreikio tyrimo išvados bei jų galimos darbo vietos.

Pagrindinio profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašas (2006 m.) reglamentuoja pagrindinio profesinio mokymo programų struktūrą, rengimą, vertinimą ir įteisinimą. Dokumentas nustato bendruosius reikalavimus programoms įskaitant vietos darbdavių poreikius atitinkančią specializaciją.

1.3. Metodai, būdai, praktika ir priemonės

Gebėjimų nustatymas vykdomas derinant kiekybinius ir kokybinius metodus.

Rengiant profesinio rengimo standartą, pradžioje atliekama kokybinė informacijos, susijusių su atitinkamu ūkio sektoriumi, analizė. Jos rezultatų pagrindu sudaromi klausimynų, skirtų veiklos sritims bei kompetencijoms nustatyti, projektai. Parengti klausimynų projektai yra aptariamai, koreguojami ir suderinami su darbdaviais. Parengti klausimynai naudojami vykdant pirmaujančių sektoriaus įmonių darbdavių ir darbuotojų apklausas.

Rengiant profesinio mokymo programas, tiriamas kvalifikuotų darbuotojų poreikis vietos lygmeniu. Tyrimas vykdomas pagal skirtingas metodologijas, kurias laisvai pasirenka programų rengėjai. Kvalifikuotų darbuotojų poreikis nustatomas atliekant kokybinę dokumentų (mokymo programų, darbo biržos leidinių ir kt.) analizę bei vykdant darbdavių apklausas.

Institucijos, jų atsakomybė ir veikla gebėjimų prognozavimo srityje

Institucija	Atsakomybė/ vaidmuo
Švietimo ir mokslo ministerija	Atsako už švietimo politikos formavimą ir įgyvendinimą.
Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Nustato profesinio rengimo standarto struktūrą, jo rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo tvarką bei jį tvirtina.
Lietuvos darbo birža	Vertina padėtį darbo rinkoje bei rengia darbo rinkos prognozes, sudaro kasmetinį „Isidarbinimo galimybių barometrą“, nustato profesinio mokymo poreikį.
Ūkio šakų ekspertų grupės	Nustato sektoriuje rengtinių standartų prioritetus, pataria sudarant standarto rengimo grupes, apibūnina parengtus standarto projektus.
Profesinio mokymo metodikos centras	Organizuoja profesinio rengimo standartų rengimą ir atnaujinimą bei vertina rengiamos programos atitiktį standartui, atlieka sektorių tyrimus.
Darbdavių atstovai	Atlieka standarto projektų ekspertizę, dalyvauja rengiant standartus ir programas bei vykdamas sektorinius tyrimus.
Profesinio mokymo teikėjai	Tiria programų poreikį vietos lygmeniu, rengia programas numatant papildomas kompetencijas specializacijai, dalyvauja standartų rengime.

Sektoriniai tyrimai atliekami pagal vieną metodologiją siekiant užtikrinti tyrimo rezultatų palyginamumą tarp ūkio sektorių šalyje bei tarptautiniu mastu. Tyrimą sudaro: tarptautinės literatūros analizė, prieinamos nacionalinės informacijos apie sektorių (darbo jėgos pasiūlos ir paklausos, mokymo pasiūlos ir kt.) analizė, įmonių atstovų apklausa paštu ir interviu, tyrimo tendencijų aptarimas bei rekomendacijų formulavimas focus grupės metodu.

Vykdamas darbo rinkos prognozes: 1) atliekama kiekybinė demografinių ir makroekonominių rodiklių analizė; 2) apklausiant darbdavius nustatoma profesijų ir joms reikalingų gebėjimų paklausa; 3) gautų rezultatų pagrindu (1, 2), taikant *focus* grupės metodą, rengiama prognozė bei nustatomas profesinio mokymo poreikis.

1.4. Partnerystės plėtra ir informavimas

Ūkio šakų ekspertų grupės (ŪSEG) yra pagrindiniai ekspertai, užtikrinantys standarto atitiktį darbo rinkos poreikiams. Jose lygiomis dalimis (po tris) atstovaujami su profesiniu mokymu susiję socialiniai partneriai: darbdaviai, profesinės sąjungos ir švietimo institucijos. Prie Profesinio mokymo metodikos centro įsteigta 14 Ūkio šakų ekspertų grupių. ŪSEG atitinkamoje ūkio srityje nustato profesinio rengimo standartų rengimo bei atnaujinimo prioritetus, teikia pasiūlymus ir konsultacijas kvalifikacijų tyrimų atlikimo klausimais, atlieka standartų projektų ekspertizę. ŪSEG apibūnina standartų projektai teikiami tvirtinti švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrams.

Regiono lygmeniu Apskritis profesinio mokymo tarybos veikia kaip patariamoji institucija, vykdamas ekspertizės, konsultavimo ir koordinavimo funkcijas, sprendžiant apskritis profesinio mokymo klausimus. Apskritis profesinio mokymo tarybos įsteigtos visose Lietuvos apskrityse.

Instituciniu lygmeniu, nuo 2003 m. dalis profesinio mokymo teikėjų turi viešųjų įstaigų statusą. Tai įgalina darbdavius tiesiogiai dalyvauti profesinio mokymo įstaigos valdyme bei įtakoti profesinio mokymo turinį. Vietos darbdaviai būna mokyklų tarybų nariais bei prisideda, nustatant mokymo poreikius ir kuriant konkrečias mokymo programas. Tai svarbus įnašas, kadangi nuo 1990 m. mokymo programų rengimas yra deleguotas profesinio rengimo teikėjams. Jie atsakingi už mokymo programos rengimo darbo grupės sudarymą, kurioje dalyvauja ir darbdavių atstovai. Naujai parengta programa yra suderinama su darbdaviams atstovaujanti kompetentinga įstaiga (pvz.: Pramonės, prekybos ir amatų rūmais).

Sektoriniuose tyrimuose dalyvauja tiek nacionaliniai, tiek tarptautiniai ekspertai. Įmonių atstovai apklausiami paštu ir interviu metodu. Darbdaviai dalyvauja focus grupėse aptariant nustatytas sektoriaus plėtros tendencijas bei formuluojant rekomendacijas profesinio rengimo ir darbo rinkos atitiktčiai gerinti.

Atliekant darbo rinkos prognozavimą, darbdaviai kaip respondentai dalyvauja apklausose, kuriomis nustatoma profesijų ir jiems keliamų kvalifikacinių reikalavimų paklausa.

Gebėjimų prognozavimo rezultatai yra skleidžiami konferencijose, seminaruose bei laikraščiuose. Tyrimų pagrindu parengiamos studijos, kurios platinamos suinteresuotoms valstybinėms įstaigoms, aukštųjų mokyklų ir viešosioms bibliotekoms, įmonėms, mokykloms bei užsienio ekspertams. Skaitmeninės studijų versijos talpinamos tyrėjų internetinėse svetainėse (pvz. <http://www.pmmc.lt/Standartai/iteisinti.html>, <http://www.ldb.lt/> ir kt.). Patvirtinti profesinio rengimo

standartai kaip nacionalinio lygmens dokumentai yra skelbiami valstybiniame laikraštyje („Valstybės žinios“).

1.5. Gebėjimų poreikio prognozavimo finansavimas

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2013 metų nuostatose numatyta, jog finansavimas turi padėti švietimo sistemai geriau prisitaikyti prie laisvos rinkos ir užtikrinti geresnį švietimo prieinamumą bei kokybę. Švietimui atnaujinti (įskaitant ir gebėjimų poreikio nustatymą) greta biudžeto išteklių naudojamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos bei privatus kapitalas. Pavyzdžiui, profesinio rengimo standartų kūrimas ir sektoriai tyrimai didžiąja dalimi finansuojami iš Europos

socialinio fondo (ESF) per nacionalinės svarbos projektų įgyvendinimą. Mokymo programos rengiamos savo ar ESF lėšomis, o kasmetinės darbo rinkos prognozės finansuojamos iš Užimtumo fondo.

Specialių finansinių priemonių, partnerystės stiprinimui nustatant gebėjimų poreikį, nėra numatyta. Paprastai konkrečių produktų sukūrimui su ekspertais ar jų grupėmis yra sudaromos sutartys, kuriose numatomi ir finansiniai dalykai.

Per paskutinius metus lėšos gebėjimų poreikio nustatymui padidėjo. Tai lėmė ekonominis šalies augimas bei ESF. Oficialios statistikos apie investicijas šioje srityje nėra.

2. KVALIFIKACIJŲ PLĖTRA

LR Švietimo įstatyme **kvalifikacija** apibrėžta kaip „įstatymų, Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos teisės aktų nustatyta tvarka pripažintas mokėjimas ir teisė verstis tam tikra profesine veikla“.

Kvalifikacijų sisteminimas pradėtas 1995 metais, kai Švietimo ir mokslo ministerijoje buvo priimtas sprendimas įsteigti Studijų ir mokymo programų registrą. Šiame registre greta kitų programų apibūdinančių duomenų įvardinama, kokia kvalifikacija yra suteikiama baigus atitinkamą programą. Šiuo metu Lietuvoje galioja penki, švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2001 m. patvirtinti, profesinio išsilavinimo lygiai:

Profesinio išsilavinimo lygis	Profesinio išsilavinimo lygio apibūdinimas
I	Kompetencija atlikti nesudėtingas, pasikartojančias darbo operacijas.
II	Kompetencija atlikti principinių savarankiškų sprendimų nereikalaujantį specializuotą darbą.
III	Kompetencija atlikti sudėtingą darbą, pakankamai atsakingų ir savarankiškų sprendimų reikalaujančiose veiklos srityse. Įgyjamas gebėjimas derinti grupės veiklą.
IV	Kompetencija savarankiškai atlikti sudėtingą atsakomybės reikalaujantį darbą konkrečiose veiklos srityse. Įgyjami gebėjimai savarankiškai atlikti planavimo, organizavimo, administravimo ir kontrolės funkcijas.
V	Kompetencija savarankiškai atlikti kūrybinį atsakomybės reikalaujantį darbą konkrečiose veiklos srityse. Išsamiomis žiniomis pagrįsti gebėjimai leidžia planuoti ir vertinti darbą, vykdyti valdymo funkcijas.

I ir II profesinio išsilavinimo lygio kvalifikacijos yra formuojamos rengiant darbo rinkos profesinio mokymo programas, kurios pagal numatytą tvarką įrašomos į Studijų ir mokymo programų registrą. Mokant pagal šias programas privalu laikytis visų juose numatytų reikalavimų. III ir V lygio kvalifikacijos yra formuojamos rengiant profesinio rengimo standartus ir iš dalies mokymo programas (jeigu nėra atitinkamo profesinio rengimo standarto). Kol kas nėra formuojamos IV profesinio išsilavinimo lygio kvalifikacijos. Universitetinio mokslo kvalifikacijos formuojamos vadovaujantis studijų kryptių reglamentais. Dabartiniu metu perimamumas tarp įvairaus lygio kvalifikacijų nėra užtikrintas.

Profesinio rengimo standartuose apjungiami profesinės veiklos, profesinio mokymo ir mokymosi rezultatų įvertinimo reikalavimai. Standarto struktūrą sudaro: trumpas profesinės veiklos aprašymas, profesijos tikslas, veiklos sritys, kompetencijos, kompetencijų ribos, mokymo (studijų) tikslai, kompetencijų vertinimas, svarbiausi bendrieji gebėjimai, baigiamasis kvalifikacijos vertinimas. Profesinio rengimo standartas yra valstybės lygiu įteisintas dokumentas, kurio pagrindu rengiamos profesinio mokymo programos. Programa gali būti papildyta kompetencijomis, kurios atliepia vietos poreikius (plačiau žr. 1).

2.1. Politinės nuostatos kvalifikacijų plėtros srityje

Lankstumo, prieinamumo, nepertraukiamumo ir perimamumo, socialinės partnerystės, suderinamumo principų įgyvendinimas profesinio rengimo sistemoje sąlygoja kvalifikacijų sistemos formavimui svarbias, nacionalinio lygmens iniciatyvas.

Toliau tęsiamas profesinio rengimo standartų rengimas. Pasinaudojus Europos socialinio fondo (ESF) teikiama galimybėmis, siekiama pilnai sutvarkyti profesinio rengimo standartų ir mokymo programų sistemas. Profesinio rengimo standartų paskirtis – užtikrinti teikiamų kvalifikacijų palyginamumą, skaidrumą ir ūkio poreikių atitikimą. Standartai formuluojami kompetencijų pagrindu, juose numatomas baigiamasis

kvalifikacijos vertinimas, kuris vykdomas mokymo (studijų) programos pabaigoje. Vertinamos pagrindinės (svarbiausios) kompetencijos, be kurių negali būti suteikta profesinė kvalifikacija. Vykdamas profesinį mokymą institucijoms suteikta teisė papildyti pirminio profesinio rengimo programas kompetencijomis, kurios atliepia vietos poreikius bei keisti iki 10 proc. turinio. Tęstinio mokymo programose leidžiama keisti iki 20 proc. turinio.

Naujos redakcijos Profesinio mokymo įstatymas, kuris įsigalios nuo 2008 m. sausio 1 d. (plačiau žr. 2.2) sudarė prielaidas nacionalinės kvalifikacijų sistemos kūrimui. Kvalifikacijų sistema kuriama remiantis ES patirtimi bei Europos kvalifikacijų sąranga. Nuo 2005 m. Lietuvoje vykdomas ESF finansuojamas valstybinės svarbos projektas „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“ (pabaiga 2008 m.). Šiuo projektu siekiama parengti nacionalinės kvalifikacijų sistemos modelį, remiantis šiuo modeliu, sudaryti kompetencijų sąvodus ir kvalifikacijų struktūras pasirinktose ūkio sektoriuose bei parengti žmonių išteklius, reikalingus nacionalinės kvalifikacijų sistemos diegimui. Projekto internetinis adresas <http://www.lnks.lt/>.

Politikos kvalifikacijų plėtros srityje stiprybės ir silpnybės

Stiprybės:

- Nacionalinė kvalifikacijų sistema – prioritetinga politikos kryptis.
- Glaudus švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų tarpusavio bendradarbiavimas.
- Profesinio rengimo standartų rengimo patirtis.

Silpnybės:

- Nepakankamai išplėtotas perėjimas (vertikalus) tarp švietimo grandžių.
- Mažai išplėtotas tarpsektorinis perimamumas (horizontalus).
- Nepakankama kvalifikacijų sistemos institucinė sąranga.

Specialios politinės iniciatyvos tikslinėms grupėms nėra numatytos. Paprastai iniciatyvos yra orientuotos į visus gyventojus.

2.2. Teisinė, administracinė, institucinė sistema

Kvalifikacijų plėtrą apibrėžia šie teisiniai dokumentai:

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos (2003 m.) nusako Lietuvos švietimo plėtotės tikslus bei priemones jiems įgyvendinti, apibrėžia pagrindinius kiekybinius ir kokybinius siekinius. Dokumentas numato, kad švietimas turi padėti asmeniui įgyti profesinę kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinį technologijų, kultūros bei asmeninių gebėjimų lygį ir sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą. Nuostatos pabrėžia, kad sukuriama Lietuvos mokyklų teikiamų kvalifikacijų ir jų paklausos darbo rinkoje nuolatinio derinimo sistema.

LR Švietimo įstatymas (nauja redakcija priimta 2003 m.) – bendrasis („skėtinis“) švietimą Lietuvoje reglamentuojantis įstatymas, kuris nustato švietimo tikslus, švietimo sistemos principus, sandarą bei valstybės įsipareigojimus švietimo srityje. Įstatymas numato, kad profesinio mokymo paskirtis – padėti asmeniui įgyti, keisti ar tobulinti kvalifikaciją ir pasirengti dalyvauti kintančioje darbo rinkoje. Dokumentas apibrėžia kvalifikacijos sąvoką bei nustato, kad kvalifikacija įgyjama baigus mokymo programą ir (ar) išlaikius kvalifikacijos egzaminus.

LR Profesinio mokymo įstatymas (įsigalios nuo 2008 m. sausio 1 d.) nustato profesinio mokymo sistemos sandarą, reglamentuoja mokymo organizavimą ir jo valdymą, finansavimo principus. Šis dokumentas apibrėžia kvalifikacijų sistemos paskirtį, sandarą, sistemos sudarymą ir tvarkymą. Įstatyme pabrėžiama, kad kvalifikacijų sistema yra grindžiama socialinių partnerių, valstybės ir mokymo institucijų

bendradarbiavimu. Socialiniai partneriai inicijuoja naujų kvalifikacijų, profesinių standartų rengimą ir dalyvauja sudarant jų turinį. Įstatymas numato, kad kvalifikacija yra grindžiama kompetencijomis, kad asmeniui kvalifikacija suteikiama atsižvelgus į kompetencijų įvertinimo rezultatus. Kvalifikacijų sistemą tvarko Kvalifikacijų tarnyba. Ją steigia ir jos nuostatus tvirtina LR Vyriausybė. Pažymėtina, kad kol kas Kvalifikacijų tarnyba nėra įsteigta.

LR Užimtumo rėmimo įstatymas (2006 m.) nustato ieškančių darbo asmenų užimtumo rėmimo sistemos teisinius pagrindus, jos tikslą, uždavinius, užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių institucijų funkcijas, užimtumo rėmimo priemones ir jų įgyvendinimo organizavimą bei finansavimą. Šis įstatymas numato veiklą, užtikrinančią kvalifikacijų ir ūkio poreikių atitiktį bei kvalifikacijų poreikio prognozę.

Įsakymu Dėl Lietuvos profesinio išsilavinimo lygių (2001 m.) švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrai patvirtino Lietuvos išsilavinimo lygių struktūrą. Šiame dokumente pateikiamas penkių profesinio išsilavinimo lygių apibūdinimas bei nurodomas minimalus bendrojo išsilavinimo cenzas.

Profesinio rengimo standarto struktūros aprašas (2003 m.) nustato standarto struktūrą, kurią sudaro rekvizitai ir turinys. Standarto rekvizitus sudaro: pavadinimas, išsilavinimo lygis, valstybinis kodas, suteikiama kvalifikacija, bazinis išsilavinimas. Viena iš turinio dalių – baigiamasis kvalifikacijos vertinimas. Jame įvardijamos tos pagrindinės (svarbiausios) kompetencijos, kurias mokinys privalomai turi pademonstruoti baigiamojo vertinimo metu.

Profesinio rengimo standartų rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo nuostatai (2003 m.) reglamentuoja standarto rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo tvarką. Jie apibrėžia profesinio rengimo standartą kaip valstybiniu lygmeniu įteisintą dokumentą, kurio paskirtis – užtikrinti teikiamų kvalifikacijų palyginamumą, skaidrumą ir ūkio poreikių atitikimą. Dokumentas nustato socialinių partnerių funkcijas rengiant, atnaujinant ir įteisinant standartus. Šie nuostatai numato, kad standartai rengiami remiantis švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrų patvirtintais dokumentais.

2.3. Metodai, būdai, praktika ir priemonės

Kvalifikacijų plėtra vykdoma nacionaliniu lygiu. Atsakomybė už šį procesą deleguota dviem ministerijoms: Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo.

Konkrečią kvalifikaciją, rengiant profesinio rengimo standartą, suformuluoja standarto rengimo grupė, kuri sudaryta iš profesinio rengimo įstaigų ir darbdavių atstovų. Konkrečiam sektoriui reikiamas kvalifikacijas

Kvalifikacijų plėtroje dalyvaujančios institucijos, jų atsakomybė ir vaidmuo

Institucija	Atsakomybė/ vaidmuo
Švietimo ir mokslo ministerija	Dalyvauja kuriant ir vykdant profesinio mokymo politiką ir formuojant kvalifikacijų sistemą, koordinuoja profesinio rengimo standartų rengimą ir juos tvirtina, nustato asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarką.
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	
Ūkio šakų ekspertų grupės*	Nustato atitinkamam ūkio sektoriui rengtinių standartų prioritetus, pataria sudarant standarto rengimo grupes bei nustatant profesinio išsilavinimo lygius, aprobuoja parengtus standartų projektus. Šių grupių narius tvirtina švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministrai.
Profesinio mokymo metodikos centras	Organizuoja profesinio rengimo standartų rengimą ir atnaujinimą bei partnerio teisėmis dalyvauja nacionalinės svarbos projekte „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“.
Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba	Vykdo nacionalinės svarbos projektą „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“, atsakinga už darbo rinkos profesinį mokymą.
Darbdaviams atstovaujanti kompetentinga įstaiga	Atlieka profesinio rengimo standartų projektų ekspertizę bei dalyvauja juos rengiant. Derina profesinio mokymo programų atitiktį darbo rinkos poreikiams.

* Prie Profesinio mokymo metodikos centro įsteigta 14 Ūkio šakų ekspertų grupių (plačiau žr. 1.4).

** Veikia prie Švietimo ir mokslo ministerijos.

*** Veikia prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

nustato atitinkama Ūkio šakos ekspertų grupė. Rengiant kvalifikacijas atliekama dokumentų analizė bei interviu su veiklos pasaulio atstovais (plačiau žr. 1.3).

Kartais (jeigu nėra atitinkamo profesinio rengimo standarto bei įregistruotos programos) kvalifikacijas gali parengti ir švietimo teikėjas. Šiuo atveju programa formuojama vadovaujantis profesinio rengimo standarto rengimo tvarka, derinama su kompetentinga įstaiga, atliekama ekspertizė, vėliau svarstoma Centrinėje ekspertų komisijoje, kurios sudėti tvirtina Švietimo ir mokslo ministerija. Yra keletas kvalifikacijų (pvz.: išvaizdos stiliaus dizaineris, kaimo turizmo organizatorius ir kt.), kurios parengtos pasinaudojus ES valstybių patirtimi Leonardo da Vinci programos projektų metu.

Specifinės sektorinės priemonės kvalifikacijų plėtrai nėra taikomos. Pažymėtina, kad kuriant profesinio rengimo standartų sistemą laikomasi taisyklės: kurti sektoriui visus reikalingus (ir III, ir V lygio) profesinio rengimo standartus.

Profesinio išsilavinimo lygiai buvo apibrėžti 1997 m. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu. Jie apėmė kvalifikacijas iki aukštojo mokslo. Įsteigus neuniversitetinių aukštųjų mokyklų sektorių, 2001 m. pakoreguoti profesinio išsilavinimo lygių apibūdinimai. Šiuo metu galiojantys profesinio išsilavinimo lygiai apima kvalifikacijas tik iki aukštojo universitetinio mokslo. Sistema, kaip neuniversitetinių aukštųjų mokyklų absolventams, tęsiantiems mokslus universitetuose, užskaityti ankstesnių studijų kreditus, dar nepakankamai išplėtoti.

2.4. Partnerystės plėtra ir informavimas

Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (tam tikrais atvejais ir kitos ministerijos) glaudžiai bendradarbiaudamos koordinuoja kvalifikacijų plėtrą nacionaliniu lygiu: suderintai koordinuoja profesinio rengimo standartų rengimą ir juos tvirtina, abipusiu sutarimu nustato formaliojo profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarką ir pan.

Lietuvos profesinio mokymo taryba – nacionalinė patariamoji institucija, kuri sprendžia strateginius profesinio mokymo taip pat ir kvalifikacijų plėtros klausimus (pvz.: svarsto profesiniam mokymui reikalingų teisinių aktų projektus, aprobuoja profesinio rengimo standarto struktūrą). Taryba lygiomis dalimis sudaroma iš valstybės ir savivaldybės institucijų, darbdavių ir verslo savivaldos institucijų bei darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų atstovų.

Ūkio šakų ekspertų grupės (ŪŠEG) yra sektorinės nacionalinio lygmens ekspertinės struktūros, užtikrinančios kvalifikacijos atitiktį darbo rinkos poreikiams. Prie Profesinio mokymo metodikos centro įsteigta 14 Ūkio šakų ekspertų grupių. Jose lygiomis dalimis (po tris) atstovaujami su profesiniu mokymu susiję socialiniai partneriai: darbdaviai, profesinės sąjungos ir švietimo institucijos. Šios grupės vykdo profesinio rengimo standartų projektų ekspertizę (plačiau žr. 1.4).

Regioninės darbdavių atstovaujančios kompetentingos įstaigos (regioniniai Prekybos, pramonės ir amatų rūmai, Žemės ūkio rūmai) nustato rengiamos kvalifikacijos

atitiktį darbo rinkos poreikiams. Sektoriaus lygmeniu darbdavių asociacijos talkina vykdant sektorinius tyrimus. Vietos lygmeniu darbdavių atstovai dalyvauja profesinio mokymo programų rengimo grupių darbe, įtraukiami į mokyklos savivaldos struktūras.

Informacija apie visas kvalifikacijas nuolatos pateikiama informavimo ir konsultavimo sistemose (pvz.: <http://www.aikos.smm.lt/>, <http://www.euroguidance.lt/>) bei kasmetiniame spausdintiniame leidinyje „Profesijų vadovas“. Patvirtinti profesinio rengimo standartai kaip nacionalinio lygmens dokumentai yra skelbiami valstybiniame laikraštyje, talpinami Profesinio mokymo metodikos centro internetinėje svetainėje (adresu <http://www.pmmc.lt/Standartai/iteisinti.html>) bei spausdinami atskirais leidiniais. Kasmetinėse parodose „Mokslas ir studijos“ mokyklos pristato plačiai visuomenei savo teikiamas kvalifikacijas. Apie kvalifikacijų plėtrą informuojama konferencijose, seminaruose, spausdintiniuose bei elektroniniuose leidiniuose.

Projekto „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“ veiklose dalyvauja platus ratas nacionalinių ir tarptautinių ekspertų (plačiau žr. 2.1).

2.5. Kvalifikacijų plėtros finansavimas

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos numato, kad švietimo atnaujinimas (įskaitant kvalifikacijų plėtrą) yra pagrįstas finansiniais valstybės įsipareigojimais – ilgalaikiu švietimo finansavimu, investicijų į švietimą planu bei privataus kapitalo ir Europos struktūrinių fondų lėšų pritraukimu.

Šiuo metu valstybės biudžeto ir ESF lėšomis finansuojama nemažai projektų, kuriose rengiamos profesinio mokymo programos ir profesinio rengimo standartai. Valstybės biudžeto pinigai kvalifikacijų plėtrai „ateina“ per švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijas. Privataus kapitalo tiesioginių investicijų į kvalifikacijų plėtrą pasitaiko tik retais atvejais, dažniausiai tęstiniame mokyme, kai įdiegus naujas technologijas atsiranda naujos kvalifikacijos poreikis.

Specialių finansinių priemonių partnerystės stiprinimui, plėtojant kvalifikacijas, nėra numatoma. Konkrečių produktų sukūrimui yra sudaromos sutartys, kuriose numatomi ir finansiniai dalykai.

Paskutiniaisiais metais lėšų kvalifikacijos plėtrai skiriama daugiau. Tai lėmė ekonominis šalies augimas bei galimybė pasinaudoti ESF. Detalesnė analizė nėra įmanoma, nes oficiali statistika šioje srityje nerenkama.

3. INOVATYVI PEDAGOGIKA

Inovatyvios pedagogikos ir „curriculum“ sąvokos teisiniuose dokumentuose nėra apibrėžtos. Dažniausiai naudojami šie apibrėžimai:

Inovatyvi pedagogika – kompetencijomis grįstas mokymasis. Besimokantieji skatinami aktyviai siekti, įgyti bei plėsti savo žinias ir kompetencijas, naudodamiesi įvairiais metodais, suderintais su konkrečiais asmeniniais poreikiais (<http://distance.ktu.lt/livun/>).

„Curriculum“ – pagrindinių mokymo proceso parametru (tikslų, turinio, organizavimo, mokymo metodų, mokymo priemonių, vertinimo) tarpusavio priklausomybė, jų sąveika, nuolatinio atnaujinimo (plėtros) kontekste. Ši sąvoka apibūdina mokymo visumą, kurioje kiekvienas mokymo elementas yra orientuotas į tikslą, apspręstas sąveikos su kitais elementais ir turi joje tam tikrą vietą ir prasmę. Konstruktyviaja prasme curriculum – mokymo programa, kurioje, be detalai apibūdintų mokymo tikslų, pateikiami išsamūs jau minėtų didaktinių (metodinių) mokymo parametru aprašymai. (Laužackas R., (2005). Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas: VDU, p. 27).

Inovatyvios pedagogikos (pvz.: mokymo metodų) diegimas ir mokymo turinio („curriculum“) atnaujinimas yra deleguotas profesinio rengimo teikėjams (pedagogams ir mokykloms), kurie turi laiduoti profesinio rengimo standartuose suformuluotų tikslų pasiekimą ir vykdyti profesinį mokymą reglamentuojančių dokumentų nustatytas normas.

Po 1990 m. pedagogines naujoves skatino:

- užsienio profesinio rengimo institucijų patirties perkėlimas. Pradžioje institucinis bendradarbiavimas su užsienio partneriais vyko atskirų mokyklų iniciatyva, vėliau – vykdant Phare projektus, o šiuo metu tęsiamas įgyvendinant Leonardo da Vinci programos mobilumo projektus.
- mokyklų kompiuterizavimas, kuris sudarė technines sąlygas naujoms mokymo technologijoms diegti. Atskiri inovatyvios pedagogikos pavyzdžiai yra skleidžiami Pedagogų profesinės raidos centro (PPRC) ir Švietimo informacinių technologijų centro (ITC) organizuojamuose renginiuose (pvz.: 2003 m. PPRC vykdytas projektas „Profesinio mokymo inovacijų sklaida“, ITC organizuojamas mokytojų kompiuterinio raštingumo kvalifikacijos tobulinimas).

Pagrindinio profesinio mokymo turinį sudaro dvi dalys: 1) bendrojo lavinimo ir bendrakultūriniai dalykai; 2) profesinio mokymo dalykai, kurie savo ruožtu skirstomi į teorinį ir praktinį mokymą.

Mokymo turinys formuojamas rengiant mokymo programas pagal atitinkamus profesinio rengimo standartus. Yra trys pagrindinės programos sudėtinės dalys: 1) standartizuotoji dalis, kurioje nurodoma, kokias kompetencijas įgis mokinys baigęs programą, kokie mokymo tikslai ir kaip bus vertinama, ar atitinkamos kompetencijos yra pasiektos; 2) mokymo planas, kuriame pateikiama, kokie dalykai/moduliai bus teikiami ir kada; 3) atskirų modulių trumpi aprašymai.

Nuo 2002–2003 mokslo metų profesinio mokymo turinys („curriculum“) atnaujinamas kompetencijų pagrindų.

3.1. Politinės nuostatos inovatyvios pedagogikos srityje

Diegiant pedagogines naujoves laikomasi decentralizacijos principo bei skatinamos neformalios profesinio mokymo įstaigų iniciatyvos.

Pedagoginės inovacijos įsitvirtina:

- diegiant profesiniame mokyme informacines ir komunikacines technologijas. Kiekvienoje mokykloje steigiamas prijungtas prie interneto lokalus tinklas, diegiamos pagrindinės IT realizuojančios programos, kaupiami mokomųjų programų ir elektroninės mokymo medžiagos fondai. 2006 m. prieigą prie interneto turėjo 97 proc. profesinių mokyklų. 2005 m. 100 profesinių mokyklų mokinių teko po 7,8 mokymuisi skirtų kompiuterių;
- vykdant profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimą. Pvz., 2005–2006 m. vykdyti kvalifikacijos tobulinimo projektai, skirti profesinio rengimo pedagogų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų tobulinimui bei vadybinių, profesinių, pedagoginių ir socialinių kompetencijų plėtrai, inovacijų diegimui profesiniame rengime. Be to, įgyvendinami projektai, skirti visai pedagoginei bendruomenei (pavyzdžiui, 2007–2008 m. projektas „Socialinė, psichologinė, pedagoginė pagalba mokykloje“).
- vykdant Europos socialinio fondo finansuojamus projektus, kurių paskirtis - diegti inovatyvią pedagogiką profesiniame rengime. Pavyzdžiui, Profesinio mokymo metodikos centro vykdomame projekte „Strateginių kompetencijų suteikimas profesijos mokytojams: patirties sklaida“ profesijos mokytojai yra mokomi modernių mokymo (-si) technologijų ir metodų. Projekto „Bendrojo lavinimo bei profesinio rengimo sistemų plėtra ir tinkamų sąlygų mokymuisi visą gyvenimą sukūrimas e-švietimo srityje“ (vykdo Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija) tikslas – išmokyti ir suformuoti įgūdžius profesinių mokyklų pedagogams tikslingai naudoti informacinių technologijų priemones (tame tarpe ir inovatyvius mokymo metodus) visame mokymo cikle.

Pažymėtina, kad inovatyvios pedagogikos taikymą profesiniame rengime apsunkina šiuolaikiškų, modernių vadovėlių bei kitų mokymo(-si) priemonių stoka. Geresnė situacija aukštajame moksle (kolegijose) nes plačiau

taikomas distancinis mokymas. Dalis kolegijų dalyvauja Lietuvos nuotolinio mokymo tinklo (LieDM) veikloje.

Mokymo turinys („curriculum“) atnaujinimas rengiant profesinio mokymo programas. Programos rengia mokymo programos rengimo darbo grupė, vadovaujantis atitinkamu profesinio rengimo standartu (plačiau žr. 2.3). Į profesinio mokymo programas įtraukiami civilinės saugos ir ekonomikos verslo pagrindų dalykai. Darbuotojų sauga ir sveikata bei ekologijos dalykai integruojami į specialybės dalykus. Informacinės technologijos, specialybės užsienio kalba integruojami į specialybės dalykus arba išskiriami kaip savarankiški moduliai. Dalis profesinio rengimo programų yra modulinės, bet jos yra lokaliai ir nėra visuotinai pripažintos.

Nacionalinės politikos inovatyvios pedagogikos ir mokymo turinio atnaujinimo srityje stiprybės ir silpnybės.

Stiprybės:

- Profesinio mokymo turinys yra formuluojamas kompetencijų pagrindu.
- Mokyklose sudarytos techninės sąlygos e-mokymui.
- Funkcionalus Studijų ir mokymo programų registras.

Silpnybės:

- Nepakankamas modulių principų taikymas rengiant mokymo programas.
- Nesukurta profesinio mokymo(-si) aprūpinimo mokymo (-si) priemonėmis ir jų atnaujinimo sistema.
- Nesudarytos politinės (teisinės) prielaidos profesinio mokymo formų įvairovei.

3.2. Teisinė, administracinė, institucinė sistema

Teisiniai dokumentai, kuriuose numatomas mokymo turinio („curriculum“) atnaujinimas, pedagoginių naujovių bei IKT diegimas:

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos (2003 m.) nusako Lietuvos švietimo plėtotės tikslus bei priemones jiems įgyvendinti, apibrėžia pagrindinius kiekybinius ir kokybinius siekinius. Dokumentas numato, kad sukuriama švietimo turinio nuotolinio atnaujinimo sistema. Dokumente pažymima, kad įdiegiami aktyvūs, savarankiškumą ir bendradarbiavimą skatinantys mokymosi metodai ir savarankiškos veiklos metodai.

LR Profesinio mokymo įstatymas (nauja redakcija priimta 2007 m.) nustato profesinio mokymo sistemos sandarą, reglamentuoja mokymo organizavimą ir jo valdymą, finansavimo principus. Įstatymas numato, kad profesinio

mokymo teikėjas privalo užtikrinti nuolatinį mokymo turinio ir mokymo metodų atnaujinimą.

Lietuvos nacionalinė informacinės visuomenės plėtros koncepcija (2001 m.) suformulavo informacinės visuomenės plėtros Lietuvoje tikslus ir uždavinius, pateikė prioritetus bei laukiamus rezultatus. Dokumentas numato, kad kiekvienas moksleivis mokykloje įgytų reikiamas informacines technologijas grindžiamas žinias, pasitelkti visose mokyklose tam pritaikytas mokymo priemones, mokomąją ir metodinę medžiagą, kompiuterius, vietinius ir pasaulio kompiuterių tinklus.

Mokytojų atestacijos nuostatai (nauja redakcija priimta 2007 m.) reglamentuoja mokytojų dirbančių pagal įvairias mokymo programas (įskaitant ir profesinio mokymo) kompetencijos ir praktinės veiklos įvertinimo bei kvalifikacinių kategorijų suteikimo tvarką. Nuostatai numato, kad mokytojas, kuris pirmą kartą atestuojasi, privalo išklaudyti ir kompiuterinio raštingumo kursus (programas). Dokumentas nustato mokytojo veiklos bei kompetencijų vertinimo kriterijus, tarp jų - gebėjimą parinkti ir taikyti mokymo metodus bei gebėjimą naudotis įvairiais informaciniais ir komunikaciniais šaltiniais.

Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategija (2004 m.) nustato informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimo sistemą analizę, strategijos misiją, tikslus, uždavinius ir pažangos vertinimo rodiklius. Strategija numato mokymo turinio gerinimą kuriant ar adaptuojant mokomąsias kompiuterines priemones, tobulinant mokytojų kvalifikaciją.

Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų programa (2004 m.) parengta siekiant įgyvendinti informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategiją. Programa numato sritis, kuriuose bus pasiekti esminiai mokymo ir mokymosi pokyčiai (pvz. 75 proc. pedagogų įgis edukacinio IKT raštingumo žinių).

Profesinio mokymo informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo strategija (2004 m.) numato IKT integravimo į Lietuvos profesinio mokymo sistemą perspektyvas, tikslus, jos diegimo etapus ir metodus, atsakingas institucijas, jų vaidmenį šiame procese ir galimus finansavimo šaltinius. Šis dokumentas numato skirtingų lygių IKT mokymo programų rengimą, mokymo ir mokymosi metodų atnaujinimą bei nuotolinio mokymosi technologijų diegimą.

Paagrindinio profesinio mokymo įstaijų ugdymo planai tvirtinami keleriems metams. I ir III profesinio išsilavinimo lygio programose informacinių technologijų mokoma kaip privalomo dalyko.

Institucijos, jų atsakomybė ir vaidmuo diegiant pedagogines naujoves ir pertvarkant mokymo turinį

Institucija	Atsakomybė/ vaidmuo
Švietimo ir mokslo ministerija	Dalyvauja kuriant ir vykdant inovatyvios pedagogikos diegimo ir turinio atnaujinimo profesiniame mokyme politiką.
Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	
Profesinio mokymo metodikos centras*	Vykdo mokymo programų atitikties standartui vertinimą. Atlieka profesinio mokymo(si) priemonių vertinimą, vykdo projektus, kuriais diegiama inovatyvi pedagogika profesiniame rengime.
Švietimo informacinių technologijų centras*	Centralizuotai rūpinasi profesinio mokymo įstaigoms reikalingos bendrosios paskirties ir mokomosios programinės įrangos pirkimu, kūrimu, vertimu į lietuvių kalbą ir aptarnavimu. Organizuoja ECDL kompiuterinio raštingumo kursus mokytojams ir juos vertina.
Pedagogų profesinės raidos centras *	Rengia kvalifikacijos tobulinimo programas ir projektus, organizuoja švietimo darbuotojų (įskaitant profesijos mokytojus) kvalifikacijos tobulinimo renginius, rengia metodines priemones bei teikia metodinę pagalbą pedagogams.
Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba**	Organizuoja darbo rinkos mokymo programų ir neformaliojo mokymo programų rengimą bei atlieka šių programų vykdymo priežiūrą.
Kauno technologijos universiteto Distantinio mokymo centras	Administruoja nuotolinio mokymosi tinklą (LieDM), organizuoja ir teikia kompiuterinio raštingumo ir tęstinio mokymo ir mokymosi paslaugas.
Profesinio mokymo teikėjai	Atsako už IKT ir inovatyvios pedagogikos įtraukimą į mokymo programas bei vykdymą.

* veikia prie Švietimo ir mokslo ministerijos.

** veikia prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

3.3. Inovatyvios pedagogikos taikymas

Neakivaizdinės studijos yra taikomos aukštajame profesiniame rengime (vykdo kolegijos). 2005 m. spalio 1 d. duomenimis apie pusė kolegijų studentų studijavo neakivaizdiniu būdu. Profesinėse mokyklose neakivaizdinės studijos nėra taikomos. Detalesnė informacija pateiktas klausimais Lietuvoje nėra kaupiama ir sisteminama.

3.3.1. E. mokymas profesiniame rengime

IKT naudojimo požiūriu profesinio rengimo programos skirtinos į tokias grupes: 1) profesijos, kurioms pakanka bendrųjų kompiuterinio raštingumo standarte apibrėžtų IKT gebėjimų. Šiose programose IT dėstymas užima iki 10 proc. profesijos mokymui skirtą laiką; 2) profesijos (pvz.: meno, architektūros ir statybos), kuriose naudojamos specialiosios taikomosios kompiuterinės programos. Tam skiriama 30–60 proc. profesijos mokymui skirtą laiką; 3) profesijos, kurioms IKT eksploatavimas yra profesinės veiklos objektas. Jose iki 80 proc. profesiniam mokymui skirtą laiką užima IT mokymas.

Kai kurios profesinio rengimo mokyklos yra įsijungusios į Lietuvos nuotolinio mokymosi tinklą (LieDM). 2005 m. duomenimis LieDM veikloje dalyvavo apie 15 proc.

pirminio profesinio rengimo įstaigų. Tinkle teikiama virš 700 įvairiausių mokymo kursų, daugiausia informatikos, ekonomikos ir medicinos mokslų srityse.

E. mokymas ir IKT profesiniame rengime diegiamas nacionaliniu lygmeniu. Pavyzdžiui valstybinės svarbos projektas „IKT diegimo profesiniame mokyme profesijos mokytojų rengimo programa“ iki 2008 m. numato: atrinkti 12 profesinio mokymo sričių (posričių), kur IKT diegimas būtų efektyviausias; parengti 48 profesijos mokytojus – IKT diegimo konsultantus; atrinkti ir įsigyti ne mažiau 24 lokalizuotų mokomųjų kompiuterinių programų (MKP); įsigyti lokalizuotą virtualią mokymosi aplinką (VMA), skirtą el. mokymui(-si); 2880 profesinio rengimo įstaigų pedagogų apmokyti, kaip taikyti MKP ir VMA mokant mokinius.

Pažymėtina, kad kompleksiškas MKP ir VMA diegimas pats savaime yra inovacija profesiniame rengime, kuri savo ruožtu skatins inovatyvių, aktyvių mokymo(-si) metodų diegimą.

Priedo 1-4 lentelėje pateikti statistiniai duomenys aiškintini dvejopai. Viena vertus, situacijai įtaką turėjo:

- Lietuvoje taikomos finansinės lengvatos internetinio ryšio paslaugoms ir įsigyjant

kompiuterinę techniką (pvz.: perkant kompiuterį gražinama iki 30 proc. jo vertės).

- Pastaraisiais metais vykdoma kryptinga mokyklų kompiuterizavimo politika bei privalomas IKT dalykų dėstymas. Aktyviausi interneto ir kompiuterinių technologijų „vartotojai“ yra 16–24 metų amžiaus grupė, kuri mokosi formalaus švietimo įstaigose (bendro lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, kolegijose). Pažymėtina, kad IKT gebėjimai įgyjami formaliajame švietime bei jame iš esmės ir taikomi. 16–24 metų amžiaus grupė esmingai pirmauja lyginant su kitomis amžiaus grupėmis naudojant internetą.

3.3.2. Įgyvendinimo kliūtys

Pagrindinės kliūtys, diegiant inovatyvius mokymo metodus, yra nepakankama profesinių mokyklų pedagogų kompetencija, užtikrinant efektyvų e.mokymo ir IKT naudojimą profesiniame mokyme, bei nepakankama gerosios patirties sklaida.

Šiuo metu vykdoma nemažai projektų, skirtų inovatyvios pedagogikos ir IKT diegimui profesiniame rengime. Pavyzdžiui: „Strateginių kompetencijų suteikimas profesijos mokytojams: patirties sklaida“ (vykdo Profesinio mokymo metodikos centras), „Bendrojo lavinimo bei profesinio rengimo sistemų plėtra ir tinkamų sąlygų mokymuisi visą gyvenimą sukūrimas e-švietimo srityje“ (vykdo Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacija), „IKT diegimo profesiniame mokyme profesijos mokytojų rengimo programa“ (vykdo Švietimo

informacinių technologijų centras). Gerosios patirties sklaidą siekiama užtikrinti vykdant profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimą.

3.4. Partnerystės plėtra ir informavimas

Dabartiniu metu profesinio mokymo turinys formuojamas ir partvarkomas bendradarbiaujant kelioms organizacijoms. Ypač tai būdinga tęstiniame profesiniame mokyme. Prie Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos įsteigta Suaugusiųjų profesinio mokymo asociacija. Darbdaviai dalyvauja rengiant pirminio ir tęstinio profesinio mokymo programas (plačiau žr. 1.4).

Informacija apie bendradarbiavimą inovatyvios pedagogikos diegimo profesiniame rengime nėra kaupiama.

3.5. Inovatyvios pedagogikos finansavimas

Projektai, kuriais diegiami inovatyvios pedagogikos metodai profesiniame rengime bei atnaujinamas mokymo turinys („curriculum“), finansuojami Valstybės biudžeto ir ESF lėšomis. Inovacijos mokymo procese skatinamos ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, kurie yra finansuojami iš mokinio krepšelio lėšų.

Specialių finansinių priemonių partnerystės stiprinimui atnaujinant mokymo turinį („curriculum“) ir diegiant inovatyvią pedagogiką nėra numatoma. Detalesnė informacija šias klausimai nėra kaupiama ir sisteminama.

4. INOVACIJOS PROFESIJOS MOKYTOJŲ RENGIME

Kaip teigiama Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003 m.), mokytojų rengimo atnaujinimas – vienas švietimo kokybės plėtotės veiksnių. Kuriant žinių visuomenę, keičiasi ir pats mokytojo vaidmuo. Mokytojas ne vien tik perteikia žinias, mokytojas – tai mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas ir mokymosi patarėjas. Pastaraisiais metais pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkymui skiriamas vis didesnis dėmesys. Esminės pedagogų rengimo tobulinimo gairės įvardintos Pedagogų rengimo koncepcijoje (2005 m.). 2006 m. patvirtinta Valstybinė pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programa, o nuo 2005 m. Europos Socialinio fondo lėšomis įgyvendinamas valstybinės svarbos projektas „Pedagogų rengimo tobulinimas“.

Prasidėjus profesinio rengimo sistemos reformai, paralelinė profesijos mokytojų rengimo sistema (profesinė ir pedagoginė kvalifikacija įgyjama tuo pačiu metu) buvo pakeista nuosekliąja, kur pirmiausia universitetinėse studijose ar kolegijoje išmokstama profesijos, o po to podiplominėse studijose įgyjama pedagoginė kvalifikacija. Nuo 2005 m. pedagoginė kvalifikacija (kuri gali būti įgyjama ir baigus pedagoginio minimumo programą) tapo privaloma visiems mokytojams, dirbantiems pagal profesinio mokymo programas (Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašo tvirtinimo).

2001 m. parengtas ir su Švietimo ir mokslo ministerijos kolegija suderintas Profesijos mokytojo/dėstytojo profesijos standartas. Standarte išdėstyti kompetencija grindžiami reikalavimai profesijos mokytojams. Standartas parengtas atsižvelgiant ne tik į tuo metu galiojusius teisės aktus, bet ir į tyrimų, atliktų vykdant tarptautinius projektus, rezultatus. Standarte detalčiai išskirta, kokias asmenybinio ugdymosi, mokymo modulio turinio planavimo, mokymo bei tobulinimo, profesinio rengimo programos projektavimo ir mokyklos bei švietimo sistemos plėtojimo srities kompetencijas privalo turėti profesijos mokytojai, kad galėtų mokyti profesinio mokymo įstaigose. Taip pat nustatyti profesijos tikslai ir apibrėžtos pagrindinės veiklos sritys. Kompetencijos išvardytos pagal penkias profesijos mokytojo kvalifikacines kategorijas: jaunesniojo profesijos mokytojo, profesijos mokytojo, vyresniojo profesijos mokytojo, profesijos mokytojo metodininko ir profesijos mokytojo eksperto.

Pirmoji dirbantiems profesijos mokytojams skirta studijų programa „Profesinė pedagogika“ pradėta vykdyti 2002

m. Vytauto Didžiojo universiteto Profesinio rengimo studijų centre. Įgyvendinant Europos Socialinio Fondo projektą „Profesijos pedagogų rengimo tinklo išplėtimas į Lietuvos regionus“ (2006–2008 m.) studijų programa buvo atnaujinta pagal Profesijos mokytojo/ dėstytojo profesijos standartą. Profesijos mokytojų rengimas išplėstas į kitus regionus: ji vykdoma Klaipėdos, Šiaulių bei Vilniaus pedagoginiame universitetuose.

Šiuo metu, studijų programos apimtis - 60 kreditų, trukmė - 1,5 metų. Programą sudaro šie moduliai:

- profesinio mokymo propedeutika (4 kr.);
- mokymo/si organizavimas (4 kr.);
- mokymo/si metodai (4 kr.);
- mokyklos organizacija ir kaita (4 kr.);
- veiklos pasaulis ir profesinis rengimas (4 kr.);
- mokymo turinio projektavimas (4 kr.);
- mokymosi pasiekimų vertinimas (4 kr.);
- dalyko metodinis modeliavimas (mokslinis tiriamasis projektas) (6 kr.);
- mokymo kokybės vertinimas (4 kr.);
- pedagoginė praktika (4 kr.);
- mokslinis tiriamasis baigiamasis darbas (18 kr.).

Sėkmingai studijas užbaigusiems ir apgynusiems baigiamąjį darbą įteikiami mokytojo kvalifikaciją liudijantys diplomai. Studijos pagal šią programą vyksta derinant teorinį mokymą kartu su praktiniu. Teoriniam mokymui bei konsultacijoms paskiriamas tutorius (Universiteto dėstytojas). Tuo tarpu, praktinis mokymas vyksta profesinio mokymo įstaigoje, jo eigą prižiūri mentorius.

Kad būtų užtikrinta sėkminga mentorystė, Vytauto Didžiojo universitete 2007 m. kovo mėn. pradėtas vykdyti ir Mentorijų rengimas. Programos (8 kreditai) temos:

- mentoriaus vaidmuo ir funkcijos profesijos mokytojų rengime (1 kr.);
- kaip stebėti būsimo mokytojo veiklą ir teikti grįžtamąjį ryšį (1 kr.);
- kaip konsultuoti būsimą mokytoją (1 kr.);
- kaip padėti būsiamam mokytojui įgyti veiklos ir profesinės karjeros planavimo įgūdžius (1 kr.);
- kaip padėti būsiamam mokytojui įgyti didaktines kompetencijas (1 kr.);
- kaip įvesti būsimą mokytoją į mokyklos kultūrą, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai – efektyvios mentorystės sąlyga (1 kr.);
- mentoriaus profesinė etika (1 kr.).

Baigusiems studijas išduodamas mentoriaus kvalifikaciją liudijantis pažymėjimas.

Dauguma iniciatyvų skirtos mokytojų pedagoginei kvalifikacijai tobulinti. Norintys tobulinti dalykinę kompetenciją turi žymiai mažiau galimybių. Nacionaliniu lygiu pirmoji iniciatyva šioje srityje įgyvendinta vykdant Phare 2001 programą. Profesinio mokymo metodikos centro (PMMC) vykdyto projekto „Strateginių kompetencijų suteikimas statybinių profesijų mokytojams: patirties modeliavimas“ rėmuose buvo parengta strateginių kompetencijų nustatymo ir jų kvalifikacijos tobulinimo modulių rengimo metodika ir, pasitelkus darbdavius, atnaujintos statybos srities darbininkus rengiančių profesinių mokyklų mokytojų technologinės žinios. Šiuo metu, pasinaudojus ESF teikiamomis galimybėmis, PMMC vykdo projektą, kuriame strategines kompetencijas atnaujins žemės ūkio, transporto bei mechanikos ir metalo apdirbimo sričių profesinių mokyklų profesijos mokytojai.

Darbo rinkos mokymo sistemoje dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimui parengti du ESF projektai „Darbo rinkos mokymo centrų vadybos ir verslumo gebėjimų stiprinimas“ bei „Suaugusiųjų profesinio mokymo sistemos profesijos mokytojų kompetencijos tobulinimas“.

Gamybinio mokymo meistrų rengimas bei kvalifikacijos tobulinimas sistemingai nevykdomas. Tam tikros iniciatyvos pradėtos įgyvendinti darbo rinkos profesinio mokymo sistemoje. Darbo rinkos mokymo programos dėstantiems gamybininkams bei įmonių atstovams parengta Pedagoginio minimumo programa, kuri apima darbo rinkos profesinio mokymo didaktikos ir metodikos bei mokytojo kūrybiškumo ugdymo klausimus, pedagoginės psichologijos pagrindus ir pan.

5. INOVACIJOS VERTINIME

LR Švietimo įstatyme nustatyta, kad mokymosi pasiekimų vertinimo paskirtis – padėti mokiniui pasitikrinti mokymosi pažangą, nustatyti jo pasiekimus ir, palyginus su valstybiniais išsilavinimo ar (ir) kvalifikacijų standartais, padėti priimti sprendimus dėl tolesnio mokymosi ar veiklos.

Pirminiame profesiniame mokyme absolventų žinios ir pasirengimas praktinei veiklai patikrinamos kvalifikacijos egzaminu. Pastaruoju metu pereinama prie vertinimo pagal kompetencijas, taikomas e-vertinimas ir testai. Baigiamasis mokinių kvalifikacijos vertinimas yra deleguotas socialiniams partneriams - Prekybos, pramonės ir amatų bei Žemės ūkio rūmams. Rūmai yra atsakingi už darbdavių ir profesijos atstovų skyrimą į kvalifikacijos egzaminų komisiją, kvalifikacijos egzaminų komisijos sudėties tvirtinimą, egzaminų teorijos bilietų arba testų ir praktinių užduočių bilietų parengimą (suderinant su profesinio mokymo įstaigomis). Kvalifikacijos egzaminų komisija yra sudaroma iš ne mažiau kaip trijų narių, lygiomis dalimis atstovaujančių darbdavius, profesines sąjungas ir profesijos mokytojus. Komisijos pirmininku yra skiriamas darbdavių atstovas.

Kvalifikacijos egzaminą sudaro dvi dalys: teorijos žinių patikrinimas ir vertinimas bei praktinių įgūdžių patikrinimas ir vertinimas. Egzaminų vykdymą reglamentuoja Pagrindinio profesinio mokymo baigiamųjų kvalifikacijos egzaminų tvarka (2005 m.). Teorijos žinios tikrinamos testų pagalba raštu, o egzamino praktinei daliai rengiami bilietai, kuriuose numatytos užduotys pademonstruoti praktinius gebėjimus. Nuo 2005 m. su ES parama vykdomas valstybinės svarbos projektas „Profesinio mokymo žinių ir kompetencijos vertinimo sistemos sukūrimas ir plėtra“. Įgyvendinant projektą, pereinama prie kompiuterizuotų vieningų egzaminų. Projektas skirtas parengti baigiamųjų kvalifikacinių egzaminų užduočių sudarymo metodiką, kompiuterinę testų ir bilietų paruošimo programą bei baigiamųjų kvalifikacinių egzaminų užduotis ne mažiau kaip 30 profesinio mokymo specialybių. Taip pat, įgyvendinant projektą pilotuojami 34 egzaminų centrai.

Egzaminų užduotys rengiamos pagal profesinio rengimo standartus. Standartas apjungia profesijos, mokymo bei vertinimo elementus. Jame pateikiamos vertinimo nuorodos, kokios žinios ir gebėjimai turi būti įvertinami. Taip pat, standartas nustato baigiamojo kvalifikacijos vertinimo gaires bei įvardija pagrindines kompetencijas, kurias mokinys privalomai turi pademonstruoti baigiamojo vertinimo metu. Šiuo metu standartai yra parengti tik daliai profesijų. 2007–2008 m. numatoma užbaigti formuoti profesinio rengimo standartų sistemą.

Jeigu profesinio mokymo įstaigos, atsižvelgdamos į egzaminų užduotį, nori pakoreguoti programą, jos gali

pakeisti programos turinį iki 10 proc. Kai pakeitimai viršija 10 proc., įteisinimo procesas pradamas iš anksto.

Darbo rinkos profesinio mokymo sistemoje apmokytų asmenų įgytos kompetencijos vertinamos kvalifikacijos ar baigiamojo egzamino metu. Mokymosi tarpiniai rezultatai vertinami taip, kaip numatyta mokymo programoje. Užduotis rengia profesijos mokytojas, o tvirtina mokymo įstaigos direktorius. Vertinimo užduočių rengimas nereglamentuotas. Šiuo metu yra parengtas ir svarstymui pateiktas Bendrųjų reikalavimų egzaminų užduotims projektas. Kaip ir pagrindiniame profesiniame mokyme, kvalifikacijos egzaminas susideda iš teorinės ir praktinės dalies.

Kvalifikacijos standartai nėra rengiami.

5.1. Inovacijos vertinime ir kokybės stebėsenoje

Darbo rinkos poreikiai pagal nusistovėjusias metodikas nustatomi sektorių tyrimų metu, kuriant profesinio rengimo standartus bei vykdant darbo rinkos prognozę (plačiau žr. 1).

Valstybinė švietimo stebėsenos sistema šiuo metu kuriama. 2005 m. patvirtintas Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos aprašas, kuris nustato švietimo stebėsenos tikslą ir uždavinius, objektą, organizavimą ir vykdymą, švietimo stebėsenos rodiklius, disponavimą švietimo stebėsenos informacija bei stebėsenos finansavimą. Taip pat patvirtintas Valstybės švietimo stebėsenos rodiklių sąrašas, kuriame rodikliai suskirstyti grupėmis pagal tai, kurį švietimo sistemos komponentą apibūdina: švietimo kontekstą, aprūpinimą ir organizavimą, personalą, mokinius ir studentus, dalyvavimą švietime, mokymo ir mokymosi procesus, mokymosi rezultatus, švietimo pasekmes ar švietimo sistemos stebėjimą (metarodikliai). Rodikliai publikuojami Švietimo valdymo informacinėje sistemoje (<http://www.svis.smm.lt>).

Plėtojant kokybės užtikrinimo sistemą, Profesinio mokymo metodikos centras vykdo valstybinės svarbos projektą „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“. Jo tikslas - sukurti vieningą pirminio (jaunimo) ir tęstinio (suaugusiųjų) profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą, atitinkančią ES strategines nuostatas ir sudarančią prielaidas nuolatiniam mokymo kokybės tobulinimui. Kokybės užtikrinimo sistema bus grindžiama savianalize ir išoriniu vertinimu. Projekto pradžia 2005 m., pabaiga – 2008 m.

6. INOVACIJOS PROFESINIAME ORIENTAVIME

Lietuvoje profesinio orientavimo specialistai nebuvo rengiami, todėl informavimo ir konsultavimo paslaugas teikia šie specialistai:

- bendrojo lavinimo mokytojai;
- klasių auklėtojai;
- profesijos mokytojai;
- profesinio informavimo konsultantai;
- socialiniai pedagogai;
- mokyklų psichologai.

2004 m. vykdant Leonardo da Vinci projektą buvo parengtas Profesijos konsultavimo specialisto rengimo standartas, kurio pagrindu 2006 m. parengta magistratūros studijų „Karjeros projektavimo“ programa. Nuo 2006–2007 mokslo metų ši programa vykdoma 3 universitetuose. Be to, 2006 m. 7 aukštosiose mokyklose (2 kolegijose, 5 universitetuose) buvo 16 skirtingo lygmens programų, kuriose dėstomas bent vienas profesinio orientavimo dalykas.

Dabar profesinį orientavimą vykdančiams specialistams 2006 m. buvo parengtos dvi kvalifikacijos tobulinimo programos (Profesinio informavimo mokymo programa, Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo programa). Kiekvieną programą sudaro 5 moduliai, iš kurių 4 yra pagrindiniai, o penktas – integruotas ir skirtas praktiniam mokymui.

Profesiniame informavime ir konsultavime yra taikomi šie metodai:

- Individualūs pokalbiai. Klientas mokomas planuoti savo karjerą, identifikuoti asmeninius gabumus ir tinkamas profesijas.

- Grupinės konsultacijos. Jų metu vykdomas savęs pažinimo ir prisitaikymo darbo rinkoje mokymas.
- Savęs įvertinimo ir darbo paieškos paslaugos. Jos teikiamos internete (<http://www.ldb.lt>, <http://www.ldb/jdc.lt>, <http://www.ldrmt.lt>, <http://www.darborinka.lt>.)
- Profesinio orientavimo ir konsultavimo bei karjeros mugės, atvirų durų dienos.

Atviroje informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemoje (AIKOS) (<http://www.aikos.smm.lt>) pateikiama informacija apie studijų programas, teikiamas kvalifikacijas, įsidarbinimo galimybes. AIKOS numatoma susieti su Europos mastu veikiančia sistema PLOTEUS II.

Euroguidance centras (prie ES Leonardo da Vinci programos koordinavimo paramos fondo) savo tinklalapyje (<http://www.euroguidance.lt>) taip pat teikia informaciją besidomintiems profesine karjera. Tinklalapyje galima pasinaudoti mokymosi ir studijų galimybių duomenų baze bei parsisiųsdinti profesijų aprašą „Profesijos vadovas“.

Išskiriamos šios profesinio orientavimo tikslinės grupės:

- vaikai ir jaunimas bendrojo lavinimo mokyklose;
- suaugusieji ir jaunimas studijuojantys profesinio mokymo įstaigose;
- dirbantys suaugusieji ir jaunimas;
- nekvalifikuotas jaunimas;
- ilgalaikiai bedarbiai;
- suaugusieji ir jaunimas iš socialiai pažeidžiamų grupių.

7. EUROPINĖ IR TARPTAUTINĖ DIMENSIJOS

Lietuvos profesinio rengimo sistemą reguliuojantys teisės dokumentai rengiami vadovaujantis reikalavimais, apibrėžtais UNESCO Tarptautinėje standartizuotoje švietimo klasifikacijoje (*International Standard Classification of Education*) bei atitinka bendras Europos Sąjungos švietimo politikos nuostatas ir principus. Bendradarbiavimas su užsienio partneriais vyksta ir instituciniame lygmenyje. Tiriant gebėjimų poreikį (plačiau žr. 1) Profesinio mokymo metodikos centras bendradarbiauja su Airijos FAS (Training & Employment Authority) ekspertais, Lietuvos darbo birža su Švedijos nacionalinės darbo rinkos tarybos ekspertais ir pan. Vykdam valstybinės svarbos projektą „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“ (plačiau žr. 2.1) bendradarbiaujama su Škotijos ekspertais. Inovatyvios pedagogikos skaidai (plačiau žr. 3.1) reikšmingi Leonardo da Vinci programos finansuojami mobilumo projektai. 2000–2005 m. Leonardo da Vinci stažuotiųjų projektų pagalba užsienyje savo kvalifikaciją pakėlė daugiau nei 1800 profesinio rengimo specialistų.

Lietuvoje profesinio rengimo tobulinimas atliepia Europos Sąjungos profesinio rengimo politikos prioritetus. Nuo 2005 m. Lietuvos profesinio rengimo sistema tobulinama ir vykdam valstybinės svarbos projektus, kurie iš dalies finansuojami Europos struktūrinių fondų lėšomis. Pavyzdžiui nacionalinės svarbos projekto „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“ (<http://projektai.pmmc.lt>) tikslas atitinka ES strategines nuostatas nuolatiniam mokymo kokybės tobulinimui, siekiant maksimalaus rengiamų specialistų kvalifikacijos atitikimo besikeičiantiems šalies ūkio poreikiams. Kito nacionalinės svarbos projekto „Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas“ (<http://www.lnks.lt>) metu kuriama vieninga, visus lygmenis apimanti, kvalifikacijų sistema, o tai tiesiogiai dera su Europos kvalifikacijų sąrangos (EQF) tikslais ir funkcijomis. Nuo 2005 m. Lietuvoje vykdomas Europass projektas, kuris skatina naudoti vieningus, turimas kompetencijas ir kvalifikaciją liudijančius, dokumentus. Per du Europass Lietuvoje gyvavimo metus yra išduota beveik 1000 mobilumo dokumentų.

Pažymėtina, kad nuo 2005 m. įgyvendinamas dvišalis Lietuvos ir Kvebeko projektas profesinio rengimo srityje. 2005 m. Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija bei Kvebeko švietimo, laisvalaikio ir sporto ministerija (*Ministère de l'Éducation, du Loisir et du Sport du Québec*) pasirašė Ketinimų protokolą, kuriame numatytas Lietuvos/Kvebeko bendradarbiavimo stiprinimas bei plėtra keičiantis ekspertine informacija, stiprinant studentų, dėstytojų bei vadovaujančio personalo mobilumą, remiant profesinio rengimo įstaigų bendradarbiavimą mokymo programų bei priemonių, tyrimų ir technologijų perkėlimo srityse. Šiuo metu įgyvendinamas Lietuvos ir Kvebeko profesinio rengimo teikėjų projektas, skirtas finansinės partnerystės su privačiomis įstaigomis stiprinimui, verslo įtraukimui į moksleivių rengimą bei vertinimą, integruoto moksleivių vertinimo modelio kūrimui, kuris apimtų ir gebėjimų ir kompetencijų pripažinimą, bei aprūpinimo pedagoginiais ir materialiniais ištekliais gerinimui.

7.1. Profesinio mokymo turinio (curriculum) europizacija

Europinė ir tarptautinės dimensijos profesinio mokymo turinyje integruojamos:

- dėstant specialybėms, bendrakultūrinius ir bendrojo lavinimo dalykus. Pavyzdžiui profesinėse mokyklose mokoma kompiuterinio raštingumo pagal standartus, kurie parengti ECDL (Europos kompiuterinio vartotojo pažymėjimo) pagrindu. Bendrojo lavinimo dalykas „Piliietinės visuomenės pagrindai“ laiduoja demokratiškumo, visuomeninio aktyvumo, tolerancijos, Europos pilietiškumo ugdymą.
- atliekant darbo praktiką užsienyje. Praktinio mokymo užsienyje metu, moksleiviai ir studentai ne tik stiprina savo profesinius įgūdžius, bet tobulina savo užsienio kalbos žinias, ugdo tarpkultūrinės tolerancijos nuostatas.

8. INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų strategija, 2004 12 14 ISAK-2015.

Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į Lietuvos švietimą 2005–2007 metų programa.

Įsakymas dėl Lietuvos profesinio išsilavinimo lygių, 2001 05 15 Nr. 821/64.

Kaip sekasi įgyvendinti valstybinę švietimo strategiją? Vilnius, 2007.

Laužackas R., Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas. Kaunas, 2005.

Lietuvos švietimas skaičiais. Vilnius, 2006.

LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl 2003/2004 mokslo metų pagrindinio profesinio mokymo įstaigų planų (The training plans of initial vocational education and training institutions), (2003 06 06 Nr. ISAK-801).

LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, 2005-03-29 Nr. ISAK-506.

LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pagrindinio profesinio mokymo programų rengimo ir įteisinimo tvarkos aprašas, 2006 01 17 Nr. ISAK-90.

LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pagrindinio profesinio mokymo kvalifikacijos egzaminų tvarkos, 2005 06 01 Nr. ISAK-991.

LR Švietimo ir mokslo ministro įstatymas dėl neuniversitetinių studijų organizavimo asmenims, studijavusiems pagal aukštesniųjų studijų programą, principų, 2002 03 22, Nr. 442.

Profesijos mokytojo/dėstytojo pirminio pedagoginio rengimo reglamentas. // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas, 2002 Nr.4.

Profesijos mokytojo/dėstytojo profesijos standartas. // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas, 2002 Nr.4.

Profesijos mokytojų atestacijos nuostatai, 1998. <http://www.smm.lt>

Profesijos mokytojų rengimas Lietuvoje. Detalus tematinis paranešimas (2006)

http://www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/NationalVet/Thematic/analysis.asp

Profesijos mokytojų/dėstytojų rengimo Lietuvoje koncepcija. Projektas. // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas, 2002 Nr.4.

Profesijos vadovas:

<http://www.euroguidance.lt/profesijosvadovas/gui/index.htm>

Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašas, 2005 04 29, ISAK-739/A1-116.

Profesinio mokymo informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo strategija, 2004 11 04 Nr. 1722.

Profesinio mokymo įstatymas, 1997, nauja redakcija 2007 04 30 Nr. VIII-450.

Profesinio orientavimo strategija, 2003 11 19 Nr. ISAK-1635 / A1-180.

Profesinio rengimo standarto struktūros aprašas, 2003.

Profesinio rengimo standartų rengimo, atnaujinimo ir įteisinimo nuostatos, 2003 05 30 Nr. ISAK-771/A1-91.

Sajiene L. Dailidienė E. Mentorius vaidmuo profesijos mokytojų rengimo kaitos kontekste: mokymasis darbo vietoje // Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas, 2003 Nr.6.

Statistikos metraštis. Statistikos departamentas. Vilnius, 1998, 2003, 2004, 2005.

Studijų rezultatų įskaitymo tvarka, 2003 11 12, Nr. ISAK-1603.

Švietimas. Statistikos departamentas. Vilnius, 2000, 2004, 2005, 2006.

Švietimo įstatymas, 1991, nauja redakcija 2003, 2003 06 17 Nr. IX-1630.

The Division of Responsibilities for Training Programs Leading to a Trade or an Occupation Offered in Different Education Systems. Results of Document Analysis": <http://www.inforoutefpt.org/coopinternationale/lituanie/>

Užimtumo rėmimo įstatymas, 2006 06 15, No X-694.

Valstybės švietimo stebėsenos tvarkos aprašas, 2005-12-01 Nr. 141-5082.

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, 2003-07-04 Nr. IX-1700.

Tinklalapiai:

Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS): <http://www.aikos.smm.lt>

Darbo ir socialinių tyrimų institutas: <http://www.dsti.lt>

Euroguidance Lietuva: <http://www.euroguidance.lt>

Lietuvos darbo birža: <http://www.ldb.lt>

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba, <http://www.ldrmt.lt>

Lietuvos statistikos departamentas <http://www.stat.gov.lt>

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija:

<http://www.lssa.smm.lt>

Lietuvos suaugusiųjų švietimo ir informavimo centras:

<http://www.lssic.lt>

Nacionalinės kvalifikacijų sistemos sukūrimas. Projektas:

<http://www.lnks.lt>

Paramos fondas Europos socialinio fondo agentūra:

<http://www.esf.lt>

Profesinio mokymo metodikos centras:

<http://www.pmmc.lt>

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija:

<http://www.socmin.lt>

Švietimo ir mokslo ministerija: <http://www.smm.lt>

Švietimo valdymo informacinė sistema:

<http://www.svis.smm.lt>

PRIEDAI

Lentelė 1: Įmonės, naudojančios el. mokymo priemones savo darbuotojų mokymui, pagal įmonių dydį, proc. (2004 – 2006)

	2004		2005		2006	
	SVV (10-249 darbuotojų)	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)	SVV (10-249 darbuotojų)	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)	SVV (10-249 darbuotojų)	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)
ES25	19	38	20	42	20	42
LT	47	64	47	68	44	65

Šaltinis: Eurostat, Informacinės visuomenės statistika; internetinė duomenų bazė, 28/11/2006

Lentelė 2: Gyventojai, kurie per paskutinius 3 mėnesius naudojami internetu mokymosi tikslais, pagal tikslą ir amžiaus grupes, proc. (2004 – 2006)

Amžiaus grupė	2004			2005			2006			
	formalaus mokymosi tikslais (mokykla, universitetas ir pan.)	kitiems mokymo kursams, susijusiems su įsidarbinimo galimybėmis	kitiems kursams	formalaus mokymosi tikslais (mokykla, universitetas ir pan.)	kitiems mokymo kursams, susijusiems su įsidarbinimo galimybėmis	kitiems kursams	formalaus mokymosi tikslais (mokykla, universitetas ir pan.)	kitiems mokymo kursams, susijusiems su įsidarbinimo galimybėmis	kitiems kursams	
EU25	16-24	34.3	11.7	:	29.5	10.2	9.2	28.5	11.5	13.1
	25-54	7.9	11.1	:	7.3	8.6	6.2	7.3	10.9	10.2
	55-64	2.0	3.5	:	1.6	2.5	2.8	1.8	3.9	5.0
	Iš viso	10.1	8.7	:	8.8	6.8	5.4	8.7	8.5	8.7
LT	16-24	61.4	:	:	51.1	19.7	43.7	54.9	16.6	51.9
	25-54	14.1	:	:	7.7	15.0	8.9	7.5	21.2	11.5
	55-64	3.7	:	:	1.0	3.4	1.2	0.6	5.6	1.4
	Iš viso	19.6	:	:	13.9	12.5	13.2	14.4	15.8	16.2

Šaltinis: Eurostat, Informacinės visuomenės statistika; internetinė duomenų bazė, 28/11/2006

Reikšmės:

: informacija neprieinama

Lentelė 3: Gyventojai, kurie per paskutinius 3 metus naudojami internetu, pagal prieigos vietą ir amžiaus grupes, proc. (2004 - 2006)

	Amžiaus grupė	2004		2005		2006	
		Mokymosi vieta	Darbo vieta (kita nei namai)	Mokymosi vieta	Darbo vieta (kita nei namai)	Mokymosi vieta	Darbo vieta (kita nei namai)
ES25	16-24	38	11	39	12	40	13
	25-54	4	27	4	30	3	34
	55-64	1	10	1	13	1	14
	Iš viso	8	19	8	21	8	23
LT	16-24	57	7	53	10	57	12
	25-54	2	18	2	22	2	25
	55-64	0	6	0	6	0	8
	Iš viso	11	12	11	15	11	17

Šaltinis: Eurostat, Informacinės visuomenės statistika; internetinė duomenų bazė, 28/11/2006

Lentelė 4: Gyventojai (16-74 m. amžiaus), įgiję kompiuterines žinias, pagal mokymosi būdą / vietą, proc. (2005- 2006)

	2005			2006		
	Formalaus švietimo įstaiga (mokykla, kolegija, universitetas ir pan.)	Mokymo kursai, suaugusiųjų mokymo centrai (savo iniciatyva)	Mokymo kursai, suaugusiųjų mokymo centrai (darbdavio siuntimu)	Formalaus švietimo įstaiga (mokykla, kolegija, universitetas ir pan.)	Mokymo kursai, suaugusiųjų mokymo centrai (savo iniciatyva)	Mokymo kursai, suaugusiųjų mokymo centrai (darbdavio siuntimu)
ES25	20	10	15	21	11	17
LT	22	6	5	26	8	6

Šaltinis: Eurostat, Informacinės visuomenės statistika; internetinė duomenų bazė, 28/11/2006